

РЕЦЕНЗИЯ

от

доц. д-р Мариета Христова Рабохчийска,

Юридически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“,

член на научното жури, определено със заповед № РД-38-21/08.01.2019 г.

на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“,

на дисертационния труд на **Петьо Георгиев Вълков,**

докторант на самостоятелна подготовка

към катедра „Международно право и международни отношения“

на Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“,

на тема: **„Влияние на „албанския фактор“ на територията на Република**

Македония и неговото отражение върху сигурността

и евроатлантическата перспектива на Западните Балкани“

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“

в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки,

професионално направление: 3.3 Политически науки,

докторска програма „Международни отношения“

1. Данни за дисертанта

Петьо Георгиев Вълков завършва Националния военен университет „Васил Левски“ – гр. Велико Търново с бакалавърска степен през 2005 г. Военната му квалификация е офицер-лейтенант, а гражданската – приложна лингвистика. След 2005 г. неотклонно повишава професионалната си квалификация конкретно в областта на сигурността, за което свидетелстват двете магистратури, съответно в Националния военен университет „Васил Левски“ – гр. В. Търново през 2006 – 2007 г. (специалист по „Мениджмънт на мироопазващи операции“) и в СУ „Св. Климент Охридски“ през 2012 – 2013 г. (специалист по „Международна сигурност“).

От автобиографията му е видно, че към момента Петьо Вълков заема длъжността съветник в Дирекция „Югоизточна Европа“ на Министерството на външните работи на

Република България. В периода 2013 – 2017 г. той е работил като първи секретар по политическите въпроси в Посолството на Р България в Скопие, Р Македония.

Професионалната биография на Петьо Вълков оставя впечатление за последователно развитие и задълбочена подготовка в сферата, в която е представена и дисертацията.

2. Данни за докторантурата

Наличните данни относно докторантурата сочат, че Петьо Вълков е зачислен за докторант на самостоятелна подготовка по международни отношения в СУ със заповед на Ректора № РД-20-750 от 18.05.2017 г. За начало на докторантурата е посочена датата 25.05.2017 г., а срокът на завършване съответно е 25.05.2020 г. Дисертацията е с научен ръководител проф. д-р Пламен Пантев.

В изпълнение на задълженията си, произтичащи от чл. 33, ал. 1, т. 4 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“, през април 2018 г. докторантът полага изпит за докторски минимум по международни отношения пред комисия в състав: доц. д-р Боряна Мусева, проф. д-р Пламен Пантев и проф. д-р Николай Натов.

С ректорска заповед № РД-20-13 от 07.01.2019 г. Петьо Вълков е отчислен предсрочно с право на защита, считано от 03.12.2018 г. С последваща ректорска заповед № РД-38-21/08.01.2019 г. е утвърден състав на научно жури, което проведе своето първо заседание на 16.01.2019 г., избра председател и установи разпределението на рецензии и становища. Възложено ми е изготвянето на рецензия.

Може да се направи изводът, че при осъществяването на докторантурата не са допуснати процедурни нарушения и са спазени съответните срокове. Нещо повече, прави впечатление, че Петьо Вълков представя дисертационния труд и е отчислен с право на защита година и половина преди крайния срок за завършване на докторантурата. Само по себе си това може да послужи като атестат за неговата работа.

3. Данни за дисертацията

Представеният за рецензиране дисертационен труд е в обем от 217 страници същински текст. В структурно отношение се състои от: две страници съдържание; списък на използваните съкращения; увод; три глави; заключение; списък на използваната

литература, съдържащ 163 източника основно на български, английски и македонски език; теренни изследвания (интервюта) в табличен вид; приложения и декларация за липса на плагиатство.

Докторантът проявява траен интерес към разглежданата проблематика, което личи и от темата на магистърската теза, защитена от него в СУ през 2013 г. на тема: „Влияние на албанския фактор на територията на Западните Балкани“. Очевидно той полага последователни изследователски усилия, като сега се концентрира върху влиянието на албанския фактор на територията на Р Македония.

Уводът на работата съдържа присъщите на всяка дисертация реквизити, а именно – аргументиран е изборът на тема от гледна точка на нейната несъмнена актуалност, посочени са обектът и предметът на изследването, изброени са изследователските цели, посочена е използваната методология и, разбира се, най-важното – формулирана е тезата на дисертационния труд. В увода е изяснено какво се разбира под понятието „албански фактор“ и без да е задължителен елемент – направен е критичен преглед на авторите и обзор на наличната научна литература по разглежданите проблеми.

Намирам проблем с формулираната основна теза, която гласи, че „албанският фактор оказва директно и/или косвено влияние върху обществени, политически и други процеси, протичащи в Р Македония“ (с. 7). Налице е смислова тавтология, тъй като иманентната природа на всеки фактор, в това число и албанският, е да оказва влияние. В този смисъл тезата на труда се свежда до доказване на очевидното. Направена е заявка, включително в заглавието, че ще се разгледа ключовата роля на албанския фактор и за сигурността и евроатлантическата перспектива на Западните Балкани, а цялото съдържание на дисертацията е посветено на въздействието му върху Р Македония, на отражението му върху сигурността на тази държава, както и на отношенията на центровете на сила в международните отношения с Р Македония с пресечна точка албанския фактор. Авторът също така не обяснява защо навсякъде в текста албанският фактор е поставен в кавички сякаш се индикира условност и съмнение в използваното понятие, чиято роля и значение същевременно неотклонно се доказва. Недобре формулираната теза затруднява преценката дали изследователските цели и задачи са напълно постигнати.

Структурирането на дисертационния труд е логично. Глава първа е озаглавена „Албанският национален въпрос и Република Македония“. Тя е посветена на генезиса и историческото развитие на албанския национален въпрос, причините за появата му, платформата „Велика Албания“, нейното възприятие сред албанците в Р Македония и

възможните последици от реализирането на такава идея. Първата глава има необходимата въвеждаща функция и служи като теоретично-аналитична рамка на разглеждания в дисертацията проблем.

Глава втора относно албанския фактор в Р Македония и отражението му върху сигурността на държавата изследва степента на политизиране на албанския етнос в страната, условията за радикализацията му и протичащия процес на неговата ислямизация. Чрез анкетно проучване се проследяват тенденции в развитието на междуетническите отношения в Р Македония.

Глава трета се фокусира върху позицията на държави (САЩ, Русия, Китай), наднационални структури (Европейският съюз) и регионални международни организации в областта на сигурността (НАТО), дефинирани като центрове на сила в международните отношения, относно развиващите се и протичащи процеси в Р Македония през призмата на албанския фактор. Дисертантът заявява, че в тази част на труда излага своите възгледи в контекста на концепцията на Карл Дойч за регионална общност за сигурност в района на Балканите. Авторът не е счел за нужно да представи концепцията на Карл Дойч, на която се позовава и с която диалогизира, а ѝ е посветил три изречения в първа глава (с.75).

Дисертационният труд притежава така необходимия теоретичен заряд, който се съдържа в разделите на глава първа, посветени на дефинирането на понятието „албански национализъм“, на етнополитическата мобилизация на съвременните общества и в частност тези на Балканите, на националните проблеми на Р Македония от гледна точка на политиката за сигурност на малката страна в системата на международните отношения.

Смятам, че заключението е една от най-силните страни на представения за рецензиране труд. Като се остави настрана твърдението на автора с елементи на авторецензия, че „обобщаващият извод е, че трудът постига търсените цели“ (с. 207), както и изброяването на познавателните приноси, чието място не е тук, а в автореферата, заключението съдържа редица изводи, очертава тенденции, съотнася разглеждания проблем към България. Тук се съдържа и аналитичното обобщение на резултатите от проведените теренни интервюта.

Дисертацията разполага с научен апарат от 466 бележки под линия. В някои случаи автори са цитирани през други автори – например позоваването на труда на Олав Кнудсен е през книгата на Пламен Пантев (бележка 181, с.71). Крайният резултат е цитиране на труд, с който докторантът всъщност не се е запознал пряко. Напълно съм

съгласна с дисертанта, че броят на тесните специалисти от Р България по разглежданата от него проблематика е сравнително ограничен. В този смисъл той е запълнил изследователска празнота, обобщавайки значим по обем материал с информационна стойност. Последното обаче не оправдава:

- представянето на един и същ източник едновременно на четири позиции в списъка с използваната литература: веднъж цялата книга „Центровете на сила в международните отношения и проблемът за поляритета през XXI век“ (№ 11) и после три раздела на трима автори от същата тази книга (№ 1, 3 и 7);
- използването преимуществено на интернет източници (97 от общо 163 единици). В основната си част това са извадки от средствата за масова информация (електронни портали, сайтове, вестници, агенции и др.). Проблемът не е в използването на източници, открити в интернет, а в естеството им и преобладаващия им брой в списъка на използваната литература за изготвянето на научно съчинение, каквото е дисертацията.

Що се отнася до използваната методология при осъществяване на проучването, от изброените методи приемам подхода с анкетата и теренните интервюта. Те не само увеличават информационната стойност на изследването, но и несъмнено потвърждават, че трудът е дело на човек от практиката. Смятам, че основно са използвани средствата на статистическия анализ, посочен от дисертанта, но заедно с анкетата и интервюта бих ги определила като емпиричен изследователски метод.

В глава втора на дисертацията (стр. 153 – 164) е възприет интересен и полезен подход на изследване – тенденциите в развитието на междуетническите отношения в Р Македония са очертани въз основа на проведена през 2016 г. анкета сред македонското население. В тази връзка е даден образец на анкетен лист, резултатите са обобщени в пет графични схеми, направени са основни изводи от анкетата. Проблемът е, че не става ясно кой е автор на анкетния лист, кой е провел анкетата, кой е автор на графиките. Ако всичко това е дело на дисертанта, става въпрос за сериозно изследователско постижение. В случай че не е, научната достоверност изисква посочване на източника. Още повече, че се твърди, че подобна анкета не е провеждана до този момент (с. 156).

Като основни критични бележки по съществуващото на дисертационния труд бих искала да посоча:

- още в заглавието е направена заявка, че ще се изследва отражението на албанския фактор върху евроатлантическата перспектива на Западните Балкани. Това предполага, че акцент в дисертацията ще бъде поставен и върху ролята на ЕС и

НАТО и в частност върху техните отношения с Р Македония. Вместо това ЕС и НАТО са ограничени до една точка в главата за центровете на сила. Нещо повече, анализът е сведен до представяне на изследване на Института за демокрация “Societas Civilis – Skorje” на обществените нагласи относно членството на Р Македония в ЕС. Дисертантът не е отразил политиката на Европейския съюз спрямо Западните Балкани, не е отчел значението на основополагащ документ, какъвто е Споразумението за стабилизиране и асоцииране между ЕС и Р Македония от 2001 г. Споразуменията за стабилизиране и асоцииране са инструмент от ново поколение на политиката за асоцииране на ЕС, предназначен именно за Западните Балкани. Дисертантът говори за регионална общност за сигурност на Балканите по Карл Дойч, но не взема отношение по въпроса за ролята на Пакта за стабилност за Югоизточна Европа (инициатива на ЕС от 1999 г.) за регионалната сигурност. Докторантът не задава времева рамка на своето изследване и даже посочва историческия подход като част от възприетата методология. За сметка на това е посочено кога Албания подава молба за членство в ЕС. Съвсем скорошното подписване на протокола към Северноатлантическия договор за присъединяването на Република Северна Македония към НАТО не е внезапно събитие, а резултат от аспирациите на държавата за членство в НАТО и нейните отношения с Организацията, които отношения също не са отразени от докторанта.

- В раздела от дисертацията, посветен на Китай и албанския фактор (т. 4 на глава трета), са проследени отношенията между Китай и Албания още от времето на Студената война, но няма нищо за усложняването на отношенията между Китай и Р Македония по повод признаването от страна на последната на Тайван. Не става ясно защо е предпочетен анализът на едните междудържавни отношения пред този на другите, при условие че предмет на дисертацията е именно Р Македония и влиянието на албанския фактор на нейна територия.
- На стр. 19 на дисертацията се твърди, че корените на албанския национален въпрос трябва да се търсят и в Букурещкия мирен договор от юли/август 1913 г., сложил край на Междусъюзническата война, както и че този договор намалява два пъти територията на Албания. Предмет на Букурещкия мирен договор са границите между България и Румъния (чл. 2), България и Сърбия (чл. 3) и България и Гърция (чл. 5), но не и териториите на Албания. Последните не могат и да са предмет на Букурещкия договор, имайки предвид, че по силата на

Лондонския договор от май 1913 г. Османската империя и държавите от Балканския съюз оставят на европейските велики сили грижата за определяне на границите на Албания, както и всички други въпроси относно нея (чл. 3).

- Не мога да се съглася с окачествяването и най-вече със свеждането на Европейския съюз до „регионална общност за сигурност“ и „регионална институция за сигурност“ (с. 165). В основата си подобни квалификации не са грешни (резултат от процеса на интеграция е и повишаването на нивото на сигурност на участващите държави), но те не отразяват адекватно и пълно политическата и правна природа на ЕС.
- На същата с. 165 се твърди, че през последното десетилетие регионалните организации често изцяло изместват Съвета за сигурност на ООН в неговата дейност. Подобна теза е пресилена, влиза в противоречие с практиката и с разпоредбата на чл. 53 от Устава на ООН, според който Съветът за сигурност използва, където е уместно, регионални споразумения или органи за принудителни действия под негово ръководство. Примери в подкрепа на тезата за подобно цялостно изместване на дейността на Съвета за сигурност не са приведени.
- На стр. 77 се твърди, че „Р Македония разчита и се възползва умело от нормите на международното право. Това основно се отнася за въпроси, свързани с македонската диаспора. Пример в този аспект е спорът с Р България по казуса ОМО Илинден“. Но в бележката под линия е цитирана практика на Европейския съд по правата на човека в Страсбург, която се отнася само до индивидуални жалби, а не до междудържавни. Проблемът е, че става въпрос за непознаване от страна на автора на правораздавателната компетентност на ЕСПЧ, който може да бъде сезиран както с индивидуални жалби, подавани от отделни лица, неправителствени организации или групи лица, така и с междудържавни жалби. В случая изобщо не става въпрос за междудържавно дело на основание чл. 33 от Европейската конвенция за защита правата на човека, т.е. юридическият спор не е между Р Македония и Р България, както се твърди, а между физически лица и/или сдружение/партия и собствената им държава.

4. Научни приноси

Научните приноси на дисертационния труд са идентифицирани в заключението и в автореферата. Част от тях са формулирани несръчно, доколкото не могат да се квалифицират като приноси „допълването с многобройни аргументи“, „детайлното описание“ или просто „описанието“, „обосноваването на влиянието на албанския фактор“ (това всъщност е доказателството на тезата на труда). От посочените 6 приноса приемам два – този за верификацията на теорията за политиката за сигурност на малката страна в международните отношения с тестване на казуса с Р Македония и този във връзка с излагане на възможните варианти на проявление на албанския фактор и вероятните последствия от това за региона и за Р България. Изцяло приемам практическото значение на постигнатите с изследването резултати и ползата им за по-нататъшната политика на България по разглежданите в дисертацията въпроси.

5. Публикации по темата на дисертацията и участия в научни форуми

Докторантът е представил 6 публикации (3 на английски език), от които 4 са по темата на дисертацията, като те представляват раздели от рецензирания труд. С така представените публикации дисертантът заявява своето присъствие в специализираната литература по изследваната от него проблематика.

Съгласно чл. 33, ал. 1, т. 3 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ обучението на докторантите, в това число тези на самостоятелна подготовка, включва и участие в научни форуми. Не ми е предоставена информация за участието на Петьо Вълков в такива форуми и съответно не мога да направя преценка дали това изискване на Правилника е спазено.

6. Заключение

В заключение смятам, че дисертацията на тема: „Влияние на „албанския фактор“ на територията на Република Македония и неговото отражение върху сигурността и евроатлантическата перспектива на Западните Балкани” като цяло отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за прилагането му, както и на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент

Охридски“ в частта му относно научноприложните резултати на дисертационния труд и способността на кандидата за самостоятелни научни изследвания (чл. 66, ал. 1). Давам положителна оценка с оглед присъждането на Петьо Георгиев Вълков на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление: 3.3. Политически науки (Международни отношения).

22 февруари 2019 г.

Рецензент:

/доц. д-р Мариета Рабохчийска/